

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำการศึกษาระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยทั้งในส่วนของประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุป ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ระยะที่ 1 การศึกษาสถานภาพ ศักยภาพ สถานการณ์ปัญหาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะเพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะของเครือข่ายสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่น

1. จัดประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมทีมปฏิบัติการ ชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์โครงการ และประสานองค์กรในพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นและสร้างความชัดเจนในการทำแผนปฏิบัติการร่วมกันกับเครือข่ายสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่น

2. จัดประชุมปฏิบัติการจัดทำแผนปฏิบัติการศึกษาสถานภาพ ศักยภาพ สถานการณ์ปัญหาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

3. ปฏิบัติการศึกษสถานภาพและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะชุมชนของเครือข่ายสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่น

3.1 เตรียมความพร้อมผู้ร่วมโครงการทั้งในส่วนของนักวิจัยจากสถานศึกษาที่ร่วมโครงการและแกนนำองค์กรที่เกี่ยวข้องโดยจัดประชุมปฏิบัติการเสริมประสบการณ์สำหรับแกนนำการเปลี่ยนแปลงในสาระการเรียนรู้ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดร่วมกัน

3.2 ปฏิบัติการศึกษข้อมูลบริบทชุมชน สถานการณ์ปัญหา แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา ตัวชี้วัดความสำเร็จการสร้างเสริมสุขภาวะและ แนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาจากเอกสารงานวิจัย การสอบถาม สัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม การถอดบทเรียนแหล่งเรียนรู้ชุมชนโดยเทคนิคการประเมินชุมชนแบบเร่งด่วน(RECAP ของ สสส.)และจัดการความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและแบบปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ด้วยความร่วมมือของสถานศึกษากับองค์กรท้องถิ่นในเขตตำบลที่สถานศึกษารับผิดชอบ

3.3 จัดเวทีเสวนาเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา ศักยภาพจุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาอุปสรรคและภูมิปัญญาด้านสุขภาวะชุมชน

3.4 ประชุมปฏิบัติการตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลการศึกษาในข้อ 3.2-3.3 ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นแนวทางการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญา รวมทั้งหาแกนนำในการไปศึกษาเรียนรู้ ภูมิปัญญาในพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ และแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่น

4. ประชุมปฏิบัติการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เน้นการปฏิบัติจากการบูรณาการงานกับพันธกิจปกติของสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นโดยใช้ข้อมูลจากผลการศึกษาในข้อ 3 รวมทั้งจัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้ และวางแผนติดตาม ประเมินผล

4.1 ยกร่างแผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือและเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง

4.2 การตรวจสอบความสมบูรณ์ของแผน รวมทั้งคู่มือ สื่อการเรียนรู้และเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง

4.3 การวางระบบการตรวจติดตามประเมิน และแผนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ความสำเร็จของผู้เข้าร่วมโครงการโดยการจัดการความรู้ (KM)

5. ประชุมปฏิบัติการทบทวนแผนปฏิบัติการของสถานศึกษากับองค์กรภาคีทุกตำบล และประสานแผนแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อยกระดับคุณภาพการนำโครงการสู่การปฏิบัติโดยความร่วมมือของเครือข่ายสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่น

ระยะที่ 2 การปฏิบัติตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและแผนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมสุขภาวะชุมชนของเครือข่ายสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่น

1. จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้ผู้รับผิดชอบจัดการเรียนรู้ทั้งด้านการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและใช้การวิจัยเป็นฐาน เพื่อให้ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนสามารถปฏิบัติการรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาด้านการสร้างเสริมสุขภาวะและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาด้านการสร้างเสริมสุขภาวะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทดลองปฏิบัติตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาสร้างเสริมสุขภาวะชุมชนของเครือข่ายสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นโดยผู้ผ่านการจัดกิจกรรมเสริมตามข้อ 1

3. ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงาน ร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อใช้ผลปรับปรุง โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ (KM) เป็นระยะ ๆ

4. ประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเปรียบเทียบผลการเปลี่ยนแปลงระหว่างการดำเนินการและใช้ผลปรับปรุงเป็นระยะ ๆ

5. การนำเสนอผลการสร้างเสริมสุขภาวะในการประชุมวิชาการเพื่อจัดการความรู้จากการวิจัยสร้างเสริมสุขภาวะเพื่อการใช้ประโยชน์และเผยแพร่ขยายผล

6. ประเมินผล สรุปรวม สังเคราะห์องค์ความรู้และบทเรียนจากการดำเนินงาน และเขียนรายงานเพื่อการเผยแพร่ ขยายผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. **องค์กรหลัก** ได้แก่ สถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็กซึ่งสมัครใจร่วมโครงการจากพื้นที่แต่ละตำบลในเขตจังหวัดอุดรดิตถ์โดยผ่านการเห็นชอบของหัวหน้าสถานศึกษาและนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ปฏิบัติงานรวมจำนวน 33 แห่ง

2. องค์กรสนับสนุน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลในเขตพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งมีสถานศึกษาในตำบลร่วมโครงการอย่างน้อย 1 แห่ง และองค์กรภาคีที่สำคัญ ได้แก่ องค์กรสาธารณสุขกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน โดยสรุปกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้มีข้อมูลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สรุปกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคีที่ร่วมโครงการ

ลำดับ	ชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ชื่อสถานศึกษา	องค์กรภาคี
1	อบต.หาดสองแคว	ร.ร.บ้านหาดสองแคว	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
2	ทต.ท่าปลา	ร.ร.ท่าปลาอนุสรณ์1	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
3	อบต.ทุ่งยั้ง	ร.ร.อนุบาลไทยรัฐวิทยา 5	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
4	ทต.น้ำริด	ร.ร.ชายเขาวิทยา	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
5	อบต.บ้านด่าน	ศูนย์เด็กเล็กบ้านด่าน	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
6	อบต.ป่าเช่า	ร.ร.วัดทุ่งเศรษฐี	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
7	อบต.ผักขวง	ร.ร.บ้านน้ำหมื่นใหญ่	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
8	ทต.หัวดง	ร.ร.เทศบาลหัวดง	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
9	อบต.ไผ่ล้อม	ร.ร.วัดดงสระแก้ว	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
10	อบต.คอรุ่ม	ศูนย์เด็กเล็กอบต.คอรุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
11	อบต.แสนตอ	ร.ร.บ้านปากปาด	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
12	อบต.น่านกกก	1.ร.ร.น่านกกก 2.ศูนย์เด็กเล็กน่านกกก	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
13	อบต.วังดิน	ร.ร.บ้านวังดิน	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานเขตการศึกษา องค์กรสาธารณสุข
14	ทต.หัวดง	ร.ร.เทศบาลตำบลหัวดง	<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน องค์กรสาธารณสุข

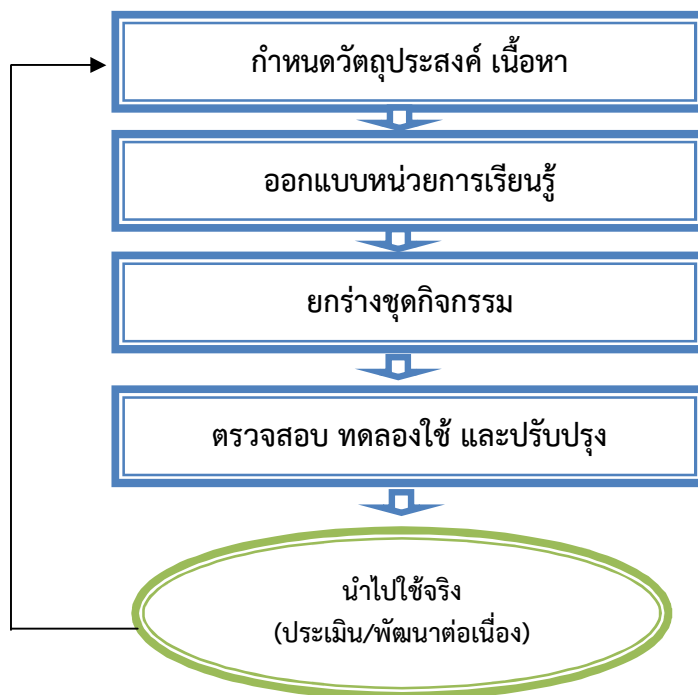
ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ชื่อสถานศึกษา	องค์กรภาคี
15	ทต.ศรีพนมมาศ	ร.ร.เทศบาลศรีพนมมาศ	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
16	อบต.ขุนฝาง	1. ร.ร.บ้านขุนฝาง 2. ศูนย์เด็กเล็ก อบต.ขุนฝาง	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
17	อบต.วังแดง	ร.ร.บ้านวังแดง(สหจิตวิทยาการ)	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
18	อบต.ปากท่า	ร.ร.วัดปากไพร	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
19	ทต.ท่าเสา	ร.ร.วัดท้ายตลาด	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
20	อบต.ฝายหลวง	1. ร.ร.วัดเจดีย์ศรีวิหาร 2. ร.ร.วัดใหม่	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
21	อบต.ท่าสัก	ศูนย์เด็กเล็ก อบต.ท่าสัก	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • องค์กรสาธารณสุข
22	ทต.บ้านเกาะ	ร.ร.บ้านป่าเช่า (ประชาชนุสรณ์)	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
23	อบต.หาดกรวด	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังหมู	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • องค์กรสาธารณสุข
24	ทต.คิ่งตะเกา	ร.ร.ป่าขุนเจริญวิทยา	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
25	อบต.ชัยชุมพล	ร.ร.วัดน้ำใส	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
26	อบต.นางพญา	ร.ร.บ้านห้วยต้า	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
27	อบต.จิ้งจาม	ร.ร.วัดศรีธรรม	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
28	อบต.ปากท่า	ร.ร.วัดปากไพร	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
29	อบต.สองคอน	ร.ร.บ้านห้วยสุน	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข
30	อบต.แม่พูล	ร.ร.อนุบาลชุมชนหัวดง	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน • สำนักงานเขตการศึกษา • องค์กรสาธารณสุข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้หลักที่ใช้ ได้แก่ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการจัดการความรู้และการวิจัยเพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญา ขั้นตอนการสร้างโดยสรุปแสดงดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 สรุปขั้นตอนการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการวิจัยสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญา

2. การสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล ที่สำคัญได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ แบบสอบถามและแนวประเด็นการสนทนากลุ่ม ซึ่งดำเนินการสร้างโดยการยกร่างเครื่องมือจากผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและตรวจสอบความตรง(Content analysis) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

การรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview)
2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)
3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)
4. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
5. ใช้แบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต
6. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
7. การศึกษาชุมชนแบบเร่งด่วน (RECAP : Rapid Ethnography Community Assessment Process)

การตรวจสอบความตรงของข้อมูล

1. ใช้การตรวจสอบลักษณะสามเส้า (Triangulation) ทั้งในด้านข้อมูล และวิธีการ
2. นำเสนอผลการวิจัยในชุมชน โดยเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Public Dialogue)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยสถิติเชิงปริมาณ เช่น การหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

เกณฑ์การตัดสินระดับคุณภาพ

1. เกณฑ์ระดับคุณภาพจากการประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ 3.50 – 4.49	หมายถึง	มาก
ค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ 2.50 – 3.49	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยคะแนนตั้งแต่ 1.50 – 2.49	หมายถึง	น้อย
ค่าเฉลี่ยคะแนนต่ำกว่า 1.50	หมายถึง	น้อยที่สุด
2. เกณฑ์ระดับคุณภาพจากค่าคะแนนร้อยละ

ค่าคะแนนร้อยละ 85 ขึ้นไป	หมายถึง	ดีมาก
ค่าคะแนนร้อยละ 80 – 84	หมายถึง	ดี
ค่าคะแนนร้อยละ 60 – 79	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าคะแนนร้อยละ 50 – 59	หมายถึง	ควรปรับปรุง
ค่าคะแนนร้อยละต่ำกว่า 50	หมายถึง	ควรปรับปรุงอย่างยิ่ง